

บทที่ ๒

กรอบแนวคิดทางปรัชญา

๒.๑ กรอบแนวคิดทางอภิปรัชญา

๒.๑.๑ ความหมาย

“อภิปรัชญา” เป็นศัพท์บัญญัติทางปรัชญาของคำว่า “Metaphysics” ซึ่งเป็นปรัชญาบริสุทธิ์สาขาหนึ่ง กล่าวถึงปัญหาว่า ความเป็นจริงที่แท้ (Ultimate Reality) ของโลก จักรวาล สรรพสิ่ง และธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร

หากวิเคราะห์ถึงที่มา อภิปรัชญาเกิดขึ้นมาจากความพยายามของนักปรัชญา เพื่อศึกษาค้นคว้าหา กฎเกณฑ์อันแน่นอนขึ้นมา โดยเฉพาะให้เป็นที่ยอมรับกันในเรื่องของความจริงแท้พื้นฐาน ซึ่งสามารถนำไปใช้อธิบายทำความเข้าใจ ถึงที่มาหรือบ่อเกิดความเป็นไปของปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลกธรรมชาติที่อยู่เหนือวิสัยอัน วิทยาศาสตร์ไม่สามารถให้คำอธิบายได้

๒.๑.๒ ขอบเขตแนวคิดทางอภิปรัชญาในการศึกษา

เพื่อความชัดเจนในการศึกษา ในที่นี้ได้กำหนดขอบเขตของแนวคิดทางอภิปรัชญาอันสำคัญที่จะนำมาใช้เป็นกรอบศึกษา ๓ เรื่อง คือ

- ๑) แนวคิดเรื่องความเป็นจริงของโลกและจักรวาล
- ๒) แนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์
- ๓) แนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีของมนุษย์

๒.๑.๓ แนวคิดเรื่องความเป็นจริงของโลกและจักรวาล

แนวคิดประเด็นนี้ มีสิ่งที่จะศึกษาจำแนกออกเป็น ๒ เรื่อง ได้แก่

- ๑) ความมีอยู่ของโลกและจักรวาล
- ๒) บ่อเกิดของโลกและจักรวาล

๑) ความมีอยู่ของโลกและจักรวาล

ควรกล่าวด้วยว่า ในทางปรัชญาได้แบ่งประเภทของสิ่งออกเป็น ๒ ประเภทตามลักษณะภาวะ คือ

๑. สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ (Appearance)
๒. สิ่งที่เป็นจริง (Reality)

สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เราสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ซึ่งเป็นคุณสมบัติทางวัตถุของสิ่งปรากฏในธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เรารับรู้ได้โดยทาง ตา ลิ้น จมูก หู

และกาย สิ่งเหล่านี้แม้เป็นสิ่งที่มีอยู่ แต่ในทางปรัชญาถือว่าไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง เพราะยังเป็นสิ่งที่มี การเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา ไม่ได้มีความคงทนถาวร และความแน่นอนอยู่ในตัวของมันเอง จึงยังถือเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงไม่ได้

ส่วนสิ่งที่เป็นจริงตรงข้ามกับสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ สิ่งที่เป็นจริง ได้แก่ สิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายในธรรมชาติ เป็นตัวการและตัวรองรับของความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏขึ้น ซึ่งในตัว ของสิ่งที่เป็นจริงนี้ จะไม่มีความเปลี่ยนแปลงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง จะคงทนถาวรท่ามกลางความไม่คงทนถาวร และจะมีความแน่นอนอยู่ในตัวของมันเองท่ามกลางสิ่งที่ไม่แน่นอนทั้งหลาย โดยนัยนี้ สิ่งที่เป็นจริงก็คือ สิ่งที่ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด แต่ขึ้นอยู่กับตัวของมันเอง ตรงข้ามกับสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ กลับต้องขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นจริง

ปัญหาคือ ถ้าปรากฏการณ์ทั้งหลายทางวัตถุรวมทั้งคุณสมบัติและภาวะของมันที่ปรากฏขึ้นในโลกและจักรวาล ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริง แล้วอะไรคือสิ่งที่มีอยู่จริงอันทำให้เกิดปรากฏการณ์หรือภาวะต่างๆ ทั้งหลายขึ้น ต่อคำถามนี้ มีแนวคิดสำคัญที่ให้คำตอบ ๓ แนวคิดหลัก คือ

๑.๑) จิตนิยม (Idealism) ได้แก่ แนวคิดที่ถือว่า สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงมีแต่เพียงจิตเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติต่างล้วนมีที่มาจากจิตทั้งสิ้น โดยที่จิตไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด

๑.๒) สสารนิยม (Materialism) ได้แก่แนวคิดที่ตรงข้ามกับจิตนิยม ถือว่าสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงมีแต่เพียงสสารเท่านั้น ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าจิต จิตเป็นแต่เพียงคุณสมบัติของสสารเท่านั้น

๑.๓) ธรรมชาตินิยม (Naturalism) ได้แก่แนวคิดที่อยู่ระหว่างจิตนิยมกับสสารนิยม ถือว่าสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงก็คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดที่มีอยู่อย่างแท้จริงจะเป็นสิ่งอยู่นอกเหนือไปจากธรรมชาติ ทุกสิ่งล้วนแต่เกิดขึ้นและดับลงโดยสาเหตุจากธรรมชาติของตัวมันเองภายใต้กฎของธรรมชาติ

๒) บ่อเกิดของโลกและจักรวาล

เป็นแนวคิดที่ศึกษาและเสนอคำตอบว่า โลกและจักรวาล เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสิ่งหนึ่ง หรือเป็นสิ่งที่กำเนิดขึ้นมาอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยกระบวนการวิวัฒนาการ ปัญหาที่มีแนวคิดที่สำคัญอยู่ ๒ ทัศนะ คือ

๒.๑) ทฤษฎีการสร้างโลก ให้คำตอบว่า โลกจักรวาลที่เป็นอยู่นี้กำเนิดขึ้นมาโดยการสร้างของพระเจ้า ซึ่งการสร้างของพระเจ้านั้นมีแนวคิดที่แตกต่างกันอยู่ ๒ แบบ คือ

ก) การสร้างโลกแบบสมบูรณ์ ถือว่า พระเจ้าสร้างโลกขึ้นมาจากความว่างเปล่า โดยทรงบันดาลให้โลกและสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาโดยลำพังของพระองค์เอง เมื่อทรงสร้างหรือบันดาลให้โลกกำเนิดขึ้นมาแล้ว ก็ทรงคอยสอดส่องดูแลความเป็นไปของโลกให้เป็นไปตามความประสงค์ของพระองค์

ข) การสร้างโลกแบบมีเงื่อนไข ถือว่า พระเจ้าทรงสร้างโลกจากสสารที่มีอยู่นั้นขึ้นมา ครั้นสร้างเสร็จแล้ว ก็ปล่อยให้โลกดำเนินไปโดยตัวของมันเอง แต่เมื่อใดถึงความเสื่อม พระองค์ก็จะทรงมาจัดการให้โลกกลับเรียบร้อยดังเดิม

๒.๒) ทฤษฎีวิวัฒนาการ ให้คำตอบว่า โลกในระยะเริ่มแรกไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากสิ่งทุกอย่างพร้อมสรรพ แต่ได้วิวัฒนาการขึ้นมาโดยลำดับ จากภาวะในระดับต่ำสู่ภาวะระดับสูงที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

ปัญหาที่ว่า ในการวิวัฒนาการของโลกหรือจักรวาลมาโดยลำดับนั้น อะไรคือวิวัฒนาการที่แท้จริงของโลก ปัญหานี้มีแนวคำตอบสำคัญ ๒ ทฤษฎี คือ

ก) **ทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงจักรกล (Mechanical)** ถือว่า โลกหรือจักรวาลนี้ตกอยู่ภายใต้กระบวนการวิวัฒนาการในลักษณะของจักรกล ซึ่งเป็นเรื่องของสสารและพลังงาน โดยในระยะแรกโลกอยู่ในภาวะของหมอกเพลิง แล้วจึงค่อยเย็นตัวลงและรวมตัวกันเข้าจนวิวัฒนาการกลายเป็นระบบสุริยะจักรวาล และสิ่งมีชีวิตก็ถือกำเนิดขึ้นมาในที่สุด

ข) **ทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงวัตถุประสงค์ (Teleological)** ถือว่า โลกนี้มีการปรับตัวอย่างไม่สิ้นสุด เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ซึ่งการปรับตัวนั้นแสดงถึงร่องรอยของการออกแบบอย่างชัดเจน อันแสดงว่าต้องมีผู้ออกแบบที่ชาญฉลาดนำทางอยู่ในกระบวนการวิวัฒนาการของโลก ซึ่งก็คือพระผู้เป็นเจ้าทรงคอยควบคุมอยู่นั่นเอง

๒.๑.๔ แนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์

เป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเรื่องความเป็นจริงของมนุษย์ว่า โดยธรรมชาติพื้นฐานแล้วมนุษย์คืออะไร หรืออะไรคือธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ มนุษย์มีปอดเกิดเป็นมาและเป็นไปอย่างไร

ปัญหาลักษณะนี้ มีแนวคำตอบทางปรัชญาสำคัญ ๓ แนวคิด คือ

๑) **จิตนิยม (Idealism)** ให้คำตอบว่า มนุษย์คือจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ หรือธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์คือจิตวิญญาณ แนวคิดจิตนิยมถือว่า มนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนคือ ร่างกายกับจิตวิญญาณ โดยธรรมชาติของจิตไม่ได้เป็นเช่นเดียวกับร่างกาย ร่างกายเป็นเพียงวัตถุหรือสสารที่มาประกอบกันเข้าจึงย่อมมีวันดับสูญ แต่จิตซึ่งเป็นสิ่งที่ครองอยู่ในร่างกายไม่มีวันสูญสลาย มนุษย์เราดำรงชีวิตอยู่ได้หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายไป แต่ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้หากขาดจิตวิญญาณ เพราะจิตคือตัวการสำคัญและเป็นสาระที่แท้จริงของมนุษย์ ที่กำหนดความเป็นไปของมนุษย์ที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม จิตก็สามารถแยกออกจากร่างกายได้เมื่อร่างกายแตกสลายไปแล้ว โดยจิตจะยังคงดำรงอยู่ไม่แตกสลายไปพร้อมกับร่างกาย ส่วนจะไปอยู่ที่ไหนนั้นเพลโต (Plato: 427-347 B.C.) ว่าจิตจะกลับไปสู่โลกแห่งความเป็นจริงซึ่งก็คือโลกแห่งมโนคติที่จิตจากมา เช่นเดียวกับศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม จิตจะกลับไปสู่พระผู้เป็นเจ้า สำหรับศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู จิตจะไปหาร่างกายใหม่อยู่ จนกว่าจิตวิญญาณจะหลุดพ้นแล้วกลับไปเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมัน

๒) **สสารนิยม (Materialism)** ให้คำตอบว่า ธรรมชาติของมนุษย์คือสสาร ทั้งร่างกายและจิตของมนุษย์เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นจากสสาร ไม่มีอะไรแตกต่างกัน จะต่างกันตรงที่ร่างกายประกอบขึ้นจากสสารที่หยาบกว่าจิต ส่วนจิตประกอบขึ้นจากสสารที่ละเอียดกว่าร่างกายเท่านั้น มนุษย์จึงไม่ได้มีจิตวิญญาณที่เป็นอิสระไปจากร่างกาย เพราะจิตเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย เมื่อมนุษย์ตายลงจิตก็จะแตกสลายไปพร้อมกับร่างกาย จึงไม่มีจิตที่เป็นอิสระที่จะมีอยู่ได้โดยปราศจากร่างกาย สิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริงจึงมีแต่สสารเท่านั้น ส่วนจิตเป็นเพียงธรรมชาติส่วนหนึ่งของสสาร

๓) **ธรรมชาตินิยม (Naturalism)** ให้คำตอบว่า มนุษย์คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากสิ่งใดที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิตวิญญาณซึ่งมีความเป็นจริงเท่ากัน ไม่มีอะไร

จริงมากกว่ากัน ร่างกายก็มีความเป็นจริงของร่างกายที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบต่างๆ ทางสสาร จิตวิญญาณก็มีความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาตินั่นเอง ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณต่างรวมกันเป็นชีวิตของมนุษย์ ไม่ได้แยกอิสระจากกัน เมื่อมนุษย์เกิดมาก็มีจิตวิญญาณเกิดขึ้นมาพร้อมกับร่างกาย และเมื่อมนุษย์ตายลงทั้งร่างกายและจิตวิญญาณต่างก็ดับไปตามธรรมชาติของมัน จึงไม่มีสสารหรือจิตวิญญาณที่เป็นอมตะแต่อย่างใด จะมีก็แต่เพียงสิ่งที่เป็นสิ่งธรรมชาติเท่านั้น

๒.๑.๕ แนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีของมนุษย์

เป็นแนวคิดที่ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกของมนุษย์ว่า มนุษย์มีอิสระหรือเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยเจตนาของตัวเองหรือไม่ โดยไม่ต้องขึ้นกับสิ่งใดมาเป็นตัวกำหนดหรือไม่ หรือว่ามนุษย์ไม่มีอิสระหรือเสรีภาพแต่อย่างใด เพราะหลายครั้งที่มนุษย์คิดว่าเขาสามารถตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยเจตนาของตัวเองนั้น ความจริงแล้วเขาได้รับแรงผลักดันหรือเหตุจูงใจจากสิ่งอื่นที่มีอิทธิพลต่อตัวเขา ทำให้ต้องตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ลงไป ทำให้เกิดจากการตัดสินใจเลือกด้วยเจตนาของตัวเองไม่

จากลักษณะปัญหาที่แนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีจึงมีทัศนะที่ต่างกัน ๒ แนวคิด คือ

๑) **แนวคิดนิยัตินิยม (Determinism)** ถือว่า มนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรีในการเลือกได้อย่างอิสระ การตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ของมนุษย์แต่ละครั้งเกิดขึ้นเพราะมีแรงผลักดันหรือสาเหตุจูงใจจากสภาพของสิ่งแวดล้อมมาเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์ต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทุกการกระทำที่มนุษย์ตัดสินใจเลือก จึงล้วนแต่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างแน่นอนตายตัว ทั้งนี้โดยสาเหตุที่มนุษย์เลือกเองไม่ได้ สภาพของมนุษย์ตามแนวคิดนิยัตินิยมจึงเป็นเช่นเดียวกับวัตถุทั้งหลายในธรรมชาติ กล่าวคือ จะต้องมีย่อใยหรือตัวกำหนดให้เกิดขึ้น และการเกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามแบบแผนที่ถูกกำหนดไว้แล้ว จะเกิดเป็นอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้แล้วไม่ได้

๒) **แนวคิดอนินยัตินิยม (Indeterminism)** ถือว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการเลือกตัดสินใจเลือกได้โดยอิสระ ทุกการกระทำของมนุษย์ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นการตัดสินใจเลือกด้วยตัวของมนุษย์เอง แม้แต่การเลือกที่จะยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือสภาพเงื่อนไขของสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตาม เพราะโดยตัวของมนุษย์เองนั้น เขามีสิทธิอย่างเต็มที่ที่จะเลือกหรือไม่เลือกตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป (ภายในขอบเขตที่เขาสามารถทำได้) ไม่ใช่ว่ามีสิ่งใดมากำหนดไว้แล้ว หรือมีใครมาบังคับแต่อย่างใด ซึ่งถ้าหากมนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรีหรือเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกทำสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองแล้ว ทุกการกระทำของมนุษย์ที่เขาได้ทำลงไปก็จะกลายเป็นสิ่งไร้ความหมายไป

๒.๒ กรอบแนวคิดทางจริยศาสตร์

๒.๒.๑ ความหมาย

“จริยศาสตร์” เป็นศัพท์บัญญัติทางปรัชญาของคำว่า “Ethics”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้นิยามว่า “ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูกอะไรผิด หรืออะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ”^๑

จริยศาสตร์มาจากภาษาสันสกฤตว่า จริย+ศาสตร์ แปลตามรูปศัพท์ว่า “ศาสตร์ว่าด้วยความประพฤติ หรือศาสตร์แห่งความประพฤติ”^๒

คำว่า “Ethics” มาจากภาษากรีกว่า “ethos” หมายถึงขนบธรรมเนียมอันเป็นประเพณี หรือลักษณะนิสัยแห่งความประพฤติ^๓

แต่เดิมคำว่า Ethics มีความสัมพันธ์กับคำว่า moral ซึ่งมาจากภาษาลาตินว่า mores ที่แปลว่าขนบธรรมเนียมประเพณีเช่นกัน แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายต่างกัน moral ใช้เพื่อหมายถึง จริยธรรมหรือหลักปฏิบัติทางศีลธรรม สำหรับ Ethics ใช้เพื่อหมายถึง การศึกษาคุณค่าทางจริยธรรม หรือระบบแห่งความประพฤติทางศีลธรรม จำแนกออกเป็น^๔

๑. ศึกษาสำนึกทางจริยธรรมของมนุษย์
๒. ศึกษาทฤษฎีหรือแนวคิดทางจริยศาสตร์ของนักปรัชญาแต่ละลัทธิ
๓. ศึกษาประเพณี หรือกฎทางศีลธรรมของบุคคล สังคม และสถาบันต่างๆ ทางสังคม

โดยนัยนี้ จริยศาสตร์จึงเป็นแนวคิด ทฤษฎี หรือระบบเหตุผลทางปรัชญา มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์นามธรรม (normative science) สนใจเรื่องคุณค่า (value) มากกว่าข้อเท็จจริง (fact) แสดงทัศนะในการมองค่าของชีวิตหรือความประพฤติที่ควรจะเป็น เพื่อทำให้เกิดสำนึกคุณค่าทางจริยธรรมขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นหรือไม่เป็นเช่นเดียวกับกฎข้อประพฤติปฏิบัติทางศีลธรรมก็ได้

ตามที่กล่าวมา จริยศาสตร์ก็คือ หลักว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับคุณค่า สิทธิ และหน้าที่ของมนุษย์ที่ควรมีในทางจริยธรรม ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม และว่าด้วยมาตรฐานที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางวินิจฉัยว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูกอะไรผิด และอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ตลอดจนว่าด้วยอุดมคติสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและยึดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน ทั้งวิธีการ (means) ที่จะช่วยให้มนุษย์บรรลุถึงอุดมคติอันเป็นจุดหมาย (end)

๒.๒.๒ ขอบเขตแนวคิดทางจริยศาสตร์ในการศึกษา

เพื่อความชัดเจน ในที่นี้ได้กำหนดขอบเขตแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่จะใช้เป็นกรอบในการศึกษาไว้ ๒ เรื่อง คือ

- ๑) แนวคิดเรื่องอุดมคติอันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต
- ๒) แนวคิดเรื่องมาตรฐานแห่งความประพฤติทางจริยธรรม

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑๖.

^๒ ชัยวัฒน์ อุตพัฒน, *จริยศาสตร์* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

^๓ A.I. Melden, *Ethical Theories* (New Jersey: Prentice-Hall, 1967), p. 1.

^๔ น้อย พงษ์สนิท, *จริยศาสตร์* (เชียงใหม่: โรงพิมพ์สวนปรง, ๒๕๒๐), หน้า ๑๘-๒๐.

๒.๒.๓ แนวคิดเรื่องอุดมคติอันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

ก่อนจะลงไปศึกษาในรายละเอียด สิ่งที่เราควรทำความเข้าใจก่อนคือ เรื่องสิ่งมีค่าในทางจริยศาสตร์ ซึ่งจำแนกค่าออกได้เป็น ๒ ประการ^๕ คือ

๑. **สิ่งมีค่านอกตัว (Extrinsic value)** ได้แก่ คุณค่าที่สิ่งหนึ่งมี หรือการกระทำอย่างหนึ่งมีอยู่ เพราะว่ามันหรือการกระทำนั้น สามารถนำไปสู่สิ่งอื่นที่มีค่ามากกว่าได้ ซึ่งคุณค่านี้นั้นเป็นเพียงทางผ่านไปสู่อะไรบางอย่างเสมอ แทนที่เราจะต้องการสิ่งนั้นเพื่อตัวของสิ่งนั้นเอง กล่าวคือ สิ่งมีค่านอกตัวนี้ไม่ได้มีจุดหมายหรือจุดสิ้นสุดในตัวของมันเอง เป็นแต่เพียงวิธีทางนำไปสู่สิ่งอื่นหรือจุดหมายอื่นเท่านั้น เช่น เงินมีค่าเพราะสามารถนำไปซื้อสิ่งของที่เราต้องการได้ และสิ่งของมีค่าเพราะตอบสนองความต้องการของเราได้ เงินและสิ่งของจึงถือเป็นสิ่งมีค่านอกตัวเพราะนำไปสู่สิ่งมีค่าอื่นได้อีก ลักษณะของสิ่งมีค่านอกตัวนี้ มักจะเป็นค่าในเชิงวัตถุ

๒. **สิ่งมีค่าในตัวเอง (Intrinsic value)** คือ ค่าที่สิ่งหนึ่งหรือการกระทำหนึ่งมีอยู่ในตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาประกอบ หรือตัวมันไม่ได้นำไปสู่สิ่งอื่นอีก ที่มนุษย์ต้องการสิ่งนั้นก็เพราะตัวของสิ่งนั้นเองเป็นที่สุดของความต้องการ ลักษณะของสิ่งมีค่าในตัวเองจะเป็นค่าในทางจิตใจ

จริยศาสตร์สนใจสิ่งมีค่าในตัวเองนี้

ปัญหามีว่า อะไรคือสิ่งมีค่าในตัวเองที่มนุษย์ต้องการแสวงหามากที่สุด นัยหนึ่ง สิ่งมีค่าในตัวเองที่มนุษย์ควรถือเป็นอุดมคติอันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ควรแสวงหาคืออะไร ปัญหานี้มีแนวคำตอบอยู่ ๓ แนวคิด คือ

๑) **แนวคิดแบบสุขนิยม (Hedonism)**^๖ ให้คำตอบว่า สิ่งมีค่าในชีวิตที่มนุษย์ต้องการมากที่สุดคือ ความสุข (pleasure) โดยมีข้อเท็จจริงทางจิตวิทยาว่า พฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ล้วนมีที่มาจากแรงผลักดันใน ความปรารถนาเพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจหรือความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ อันเป็นแรงกระตุ้นพฤติกรรมทั้งหมดของมนุษย์ ซึ่งนักจิตวิทยาสำคัญคนหนึ่งคือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, 1865-1939) ได้กล่าวว่า

“สิ่งที่มนุษย์หมายและปรารถนาจะบรรลุในชีวิตคืออะไร ไม่ควรสงสัย สิ่งนั้นคือ ความสุข... ในการแสวงหาความสุขดังกล่าว มนุษย์มี ๒ ทาง ทางลบ กับทางบวก ใน ทางหนึ่งคือมนุษย์มุ่งหลีกเลี่ยงจากความทุกข์และความเจ็บปวด ส่วนอีกทางหนึ่งมุ่งที่จะ แสวงหาความสุขสบาย”^๗

^๕ ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี, *จริยศาสตร์ศึกษา* (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๐.

^๖ Hedonism มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า hedon หมายถึง ความพึงพอใจหรือความสุข (pleasure)

^๗ บุญมี แทนแก้ว, *จริยศาสตร์* (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๖.

มตินี้ เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham, 1748-1832) นักปรัชญาชาวอังกฤษก็ได้กล่าวไว้ด้วยเช่นกันว่า “ฐานะของมนุษย์ได้ถูกธรรมชาติกำหนดให้ตกอยู่ภายใต้การชักนำของนายผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสองคือ ความสุขและความทุกข์ มันเป็นตัวชี้ถึงสิ่งที่เราควรทำ และเป็นตัวกำหนดถึงสิ่งที่เราจะต้องทำต่อไป”^๔

แนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มสุขนิยมมีลักษณะทั่วไปดังนี้^๕

๑. ความสุขคือ สิ่งที่ดีที่สุดจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต
๒. ความสุขคือเป้าหมายสุดท้าย ไม่เป็นทางผ่านไปสูเป้าหมายอื่นใดอีก
๓. ความสุขคือสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหา
๔. การกระทำใดที่มีคุณค่า คือการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข

นอกจากนี้ ยังมีความคิดพื้นฐานในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ร่วมกันอยู่ว่า ความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

สำหรับความสุขแบบไหนที่เป็นสิ่งมีค่าอันมนุษย์ควรแสวงหามากที่สุด มีคำตอบ ๒ แนวคิด ได้แก่

๑.๑) สุขนิยมแบบอัตนิยม (Egoistic Hedonism) ถือว่า ความสุขของคนแต่ละคนเป็นสิ่งมีค่าที่สุด โดยให้เหตุผลว่า การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ล้วนแต่เป็นไปเพื่อก่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองทั้งสิ้น ไม่มีใครคนใดที่จะทำอะไรก็ตามแล้วไม่เข้าไปเพื่อเพิ่มพูนความสุขให้แก่ตนเอง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์ทุกคนชอบสุข แต่ในขณะที่เดียวกันก็เกลียดทุกข์จึงพยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ตัวเอง ซึ่งก็คือความสุข ทฤษฎีนี้แม้มองมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัว แต่หากพิจารณาแล้วก็มีความเป็นจริงอยู่บ้าง เพราะการกระทำของเราไม่มากนักน้อย ก็เป็นไปเพื่อตัวของเราเอง แม้จะดูภายนอกกว่าเป็นการกระทำที่เห็นแก่ผู้อื่นก็ตาม แต่สำหรับอัตนิยมแล้ว การกระทำที่ดูเหมือนเห็นแก่ผู้อื่นนั้น ก็คือรูปแบบหนึ่งของการกระทำที่เป็นไปเพื่อความสุขแก่ตัวเองเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะเราย่อมมองตนเองว่าสำคัญมากกว่าผู้อื่นเสมอ อีกทั้งเราย่อมพิจารณาดีแล้วว่า การที่เราทำอะไรเพื่อผู้อื่นหรือเพื่อสังคมนั้น เพราะเราย่อมเห็นแล้วว่า จะได้รับสิ่งที่ตนเองต้องการตอบแทนกลับมา

ลักษณะของแนวคิดสุขนิยมส่วนตนนั้น จะเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับจริยศาสตร์ส่วนบุคคล (Individual ethics) มากกว่าจริยศาสตร์สังคม (Social ethics) ถือว่าจริยศาสตร์ส่วนบุคคลนั้น เป็นพื้นฐานที่มาของจริยศาสตร์ทางสังคม

๑.๒) สุขนิยมสากล (Universalistic Hedonism) หรือประโยชน์นิยม (Utilitarianism) เป็นแนวคิดที่เน้นความสุขไปที่คนทุกคนในสังคมโดยส่วนรวม หลักการของทฤษฎีนี้มีอยู่ว่า “การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด แก่คนจำนวนมากที่สุดแล้ว ถือเป็นการกระทำที่ดีที่ทุกคนควรทำ”

^๔ "Hedonism", *International Encyclopedia of Ethics*, editor by John K. Roth (London: Fitzroy Dearborn, 1995), p. 372. "Nature has placed mankind under the guidance of two sovereign matter, pain and pleasure. It is for them alone to point out what we ought to do, as well as to determine what we shall do."

^๕ วิเชียร ชาบุตรบุญศรีภิก, *ความจริงของชีวิต* (กรุงเทพฯ: เจริญเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ๘๑-๘๒.

สำหรับสุขนิยมสากลแล้ว ค่าของความสุขไม่ได้จำกัดอยู่ที่คนใดคนหนึ่ง แต่อยู่ที่ว่าความสุขนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุดหรือไม่

ลักษณะแนวคิดแบบสุขนิยมสากลจะให้ความสำคัญกับส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย ถือว่าความสุขของสังคมต้องมาก่อนความสุขของแต่ละคน เพราะการกระทำในรูปใดก็ตามที่ให้ความสำคัญกับทุกคนในสังคมโดยรวม ก็เท่ากับเป็นการให้ความสำคัญกับความสุขของคนแต่ละคนนั่นเอง

๒) แนวคิดแบบอสุขนิยม (Non-hedonism) ให้คำตอบว่า มนุษย์ไม่ได้มีชีวิตอยู่เพียงเพื่อแสวงหาแต่ความสุขเท่านั้น เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นมนุษย์ก็จะมีค่าไม่ต่างไปจากสัตว์ที่มีแต่เพียงสัญชาตญาณ แต่มนุษย์ไม่ใช่สัตว์ เพราะมนุษย์ยังมีลักษณะพิเศษที่สัตว์ไม่มีคือเหตุผล ความสุขจึงยังไม่ใช่อะไรที่มีค่ามากที่สุดสำหรับมนุษย์

แนวคิดแบบอสุขนิยมนั้น ได้สะท้อนอยู่ในงานชิ้นหนึ่งของ ลีโอ ตอลสตอย (1829-1910) ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนตอนหนึ่งว่า

“...ความแตกต่างระหว่างมนุษย์และสัตว์อยู่ตรงที่ความสามารถในการรับรู้ของสัตว์ถูกจำกัดโดยสิ่งที่เรียกว่าสัญชาตญาณ ขณะที่ความสามารถในการรับรู้พื้นฐานของมนุษย์อยู่ที่เหตุผล...”

“มนุษย์ที่มีเหตุผลแม้จะไม่รู้แต่ก็รู้สึกได้ว่า ปัญหาของชีวิตที่สำคัญ... ไม่อาจให้ถูกชักนำไปโดยแรงกระตุ้นส่วนตัวหรือโดยการพิจารณาถึงผลที่เกิดตามมา...”

“...ชีวิตแบบไหนของมนุษย์ที่น่าพึงปรารถนา และแบบไหนที่ไร้ประโยชน์และเป็นอันตราย ไม่มีปัญหาที่สำคัญในชีวิตใดๆ สามารถตัดสินได้โดยบุคคลผู้มีเหตุผล ด้วยวิธีพิจารณาผลที่เกิดตามมาในทันทีทันใด เขาไม่อาจสนองความพึงพอใจได้ โดยอาศัยสิ่งซึ่งนำอันเดียวกันกับที่ชี้นำพฤติกรรมของสัตว์...”^{๑๑}

สำหรับคำถามที่ว่า “ชีวิตแบบไหนของมนุษย์ที่น่าพึงปรารถนา” มีคำตอบ ๒ ทฤษฎี ได้แก่

๒.๑) ปัญญานิยม (Intellectualism) ให้คำตอบว่า ชีวิตที่น่าพึงปรารถนาคือ ชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญาหรือความรู้ สำหรับความสุขเป็นเพียงวิถีทางที่จะนำไปสู่สิ่งอื่นที่มีค่ามากกว่า ค่าของความสุขจึงอยู่ที่ทำให้มนุษย์แสวงหาปัญญาความรู้ได้ดีขึ้นเท่านั้น ดังนั้น จุดหมายในชีวิตของมนุษย์จึงไม่ได้อยู่ที่มุ่งแสวงหาความสุข เพื่อตอบสนองอารมณ์ความต้องการของตนเอง แต่อยู่ที่การมีปัญญา ความรู้เพื่อพัฒนายกระดับจิตใจของตนเองให้สูงขึ้น

๒.๒) วิมุตตินิยม (Salvationism) ให้คำตอบว่า สิ่งที่มีมนุษย์ควรแสวงหาที่สุดในชีวิตคือความสงบของจิตใจ หรือการหลุดพ้นไปจากความสุขและความทุกข์ ด้วยการควบคุมความอยากความต้องการ เพราะเมื่อมนุษย์ไม่มีความปรารถนาอยากได้อะไรแล้ว จิตใจของมนุษย์ย่อมสงบ โอกาสของความสุขและความทุกข์ก็ไม่อาจเกิดขึ้นมาได้

^{๑๑} ลีโอ ตอลสตอย, *ศาสนาและศีลธรรม* (กรุงเทพฯ: ฉบับแรก, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔-๓๕.

เรื่องความสุขความทุกข์ วิมุตินิยมมองว่า เป็นเหมือนสองด้านของสิ่งเดียวกัน กล่าวคือความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่ต้องมาคู่กันเสมอ แยกออกจากกันไม่ได้ หากเรายังมีความต้องการสิ่งหนึ่งก็ย่อมจะได้อีกสิ่งหนึ่งตามมาเสมอ เช่นเดียวกับเมื่อเราปรารถนาในความสุข เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีความทุกข์ติดตามมา

วิมุตินิยมได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ต้นเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์แท้จริงคือ ความต้องการอยากได้ความสุขแล้วไม่ได้สมปรารถนา ซึ่งวิธีหลีกเลี่ยงไปจากความทุกข์ที่ดีที่สุดจึงไม่ได้อยู่ที่ การดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนอยากได้มาตอบสนองความต้องการทุกอย่างให้ได้ครบถ้วนตามความอยากของตน ซึ่งไม่มีทางเป็นไปได้ แต่วิธีที่น่าจะเป็นไปได้ที่สุด ควรอยู่ที่การลดความอยากความต้องการของตัวเองให้เหลือน้อยที่สุด หรือขจัดความอยากนั้นให้หมดสิ้นไป

๓) **แนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism)** สำหรับมนุษยนิยมให้คำตอบว่า สิ่งที่มีค่าต่อมนุษย์นั้น ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียง การมุ่งตอบสนองความต้องการตนเอง หรือมุ่งแต่จะแสวงหาความรู้ หรือความสงบของจิตใจแต่เพียงอย่างเดียว เพราะทั้งความสุขที่เกิดมาจากความพึงพอใจ การได้แสวงหาปัญญาความรู้ หรือแม้แต่การแสวงหาความสงบสุขของจิตใจ ต่างก็ล้วนมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเองที่มนุษย์ควรแสวงหาทั้งสิ้น จุดหมายในชีวิตแบบมนุษยนิยมก็คือ การได้แสวงหาสิ่งต่างๆ อย่างทั่วถึง โดยไม่ไปติดยึดหรือลุ่มหลงกับสิ่งใดมากเกินไป จนละเลยสิ่งมีค่าอื่นๆ ที่ควรจะแสวงหาไป

๒.๒.๕ แนวคิดเรื่องมาตรฐานแห่งความประพฤติทางจริยธรรม

มาตรฐานทางจริยธรรม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุดมคติของชีวิต เพราะการที่เราจะถือเกณฑ์ใดเป็นมาตรฐานตัดสินทางจริยธรรมนั้น เราต้องรู้ก่อนว่าอะไรคืออุดมคติของชีวิต ทั้งนี้ก็เพราะการกระทำที่ถูกต้องก็คือ การกระทำที่คล้ายตามสิ่งที่ดีที่สุดในตนเอง

ปัญหามีว่า ในทางจริยศาสตร์ เรามืออะไรเป็นเกณฑ์ที่จะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมได้บ้าง และเราจะใช้มาตรฐานนั้นในการตัดสินได้อย่างไร คำตอบปัญหานี้มีแนวคิดอยู่ ๒ แนวคิด คือ

๑) **แนวคิดแบบสัมพัทธนิยม (Relativism)** เป็นแนวคิดที่ไม่เชื่อว่า จะมีมาตรฐานในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมอันเป็นสากลหรือสมบูรณ์ เพราะค่าในทางจริยธรรมนั้นเป็นค่าเชิงสัมพัทธ์ ไม่ได้เป็นสิ่งที่มีความแน่นอนอยู่ในตัวของมันเอง แต่จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อมของสิ่งอื่น และจะเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อมของสิ่งนั้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคล เวลา สถานที่ เหตุการณ์สภาพแวดล้อม จารีตประเพณี หรือสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

ลักษณะของแนวคิดแบบสัมพัทธนิยม เป็นแนวคิดที่ยอมรับในความแตกต่างกันของมาตรฐานทางจริยธรรม ซึ่งไม่ได้ถือว่ามีความมาตรฐานเดียวที่สามารถนำไปใช้ได้โดยทั่วไป แต่ถือว่ามาตรฐานทางจริยธรรมมีอยู่มากมายแตกต่างกันออกไป ซึ่งมีความเหมาะสมกับการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมของบุคคลแต่ละคนและสังคมเฉพาะกรณี

แนวคิดสัมพัทธนิยมทางจริยศาสตร์ แบ่งออกเป็น ๒ ทฤษฎี ได้แก่

๑.๑) **สัมพัทธนิยมส่วนบุคคล (Individual Relativism)** ถือว่ามาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับบุคคลแล้ว ค่าทางจริยธรรมเป็นเรื่องของความพอใจและไม่พอใจเฉพาะตัวของมนุษย์แต่ละคนที่จะตัดสินแตกต่างกันออกไป ใครเห็นสิ่งใดว่าถูกต้องและดี สิ่งนั้นก็ดีและถูกต้องสำหรับเขาที่จะประพฤติไปตามความพอใจของเขาเอง ซึ่งไม่จำเป็นว่าบุคคลอื่นจะต้องเห็นด้วยแล้วประพฤติปฏิบัติตาม ตัวแทนของแนวคิดนี้ที่สำคัญ คือ พวกโซฟิสต์ (Sophist) ที่ถือว่า “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง” (man is the measure of all things)

๑.๒) **สัมพัทธนิยมทางสังคม (Social Relativism)** ตรงกันข้ามกับสัมพัทธนิยมส่วนบุคคล ถือว่าค่าทางจริยธรรมต้องขึ้นอยู่กับมาตรฐานของสังคมแต่ละวัฒนธรรมที่มนุษย์สังกัดอยู่เป็นตัวตัดสินทางจริยธรรม ไม่ใช่ว่าจะขึ้นอยู่กับตัดสินของบุคคลใดก็ได้ แต่ควรใช้สิ่งที่คนในสังคมนั้นๆ ยึดถือร่วมกันอยู่ เช่น จารีตประเพณี หรือกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ทางสังคมมาเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรม หรือการประพฤติปฏิบัติใดก็ตามที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคมนั้น โดยให้พิจารณาถึงผลที่จะเกิดตามมาว่าก่อให้เกิดความสุขหรือความพอใจมากน้อยเพียงใด ปรัชญาอันเป็นตัวแทนของทฤษฎีนี้ที่สำคัญ คือ ลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่มีหลักการอยู่ว่า “มาตรฐานของความถูกและความผิดก็คือ ความสุขมากที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด” (the greatest happiness of the greatest number that is the measure of right and wrong)^{๑๑}

๒) **แนวคิดแบบสัมบูรณ์นิยม (Absolutism)** ให้คำตอบว่า มาตรฐานทางจริยธรรมต้องมีเพียงมาตรฐานเดียวเท่านั้น และต้องเป็นสากลสามารถนำไปใช้ตัดสินปัญหาต่างๆ ทางจริยธรรมได้กับทุกคนและทุกสังคมโดยไม่มีเงื่อนไข เพราะสำหรับสัมบูรณ์นิยมแล้ว ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความแน่นอนอยู่ในตัวของมันเอง ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใดหรือเงื่อนไขใดทั้งสิ้น ถ้าการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งดี ก็เพราะมันดีโดยตัวของมันเอง ไม่ว่าจะทำที่ไหน เมื่อใด โดยใคร ทำแล้วจะให้ผลอย่างไร ก็ยังคงเรียกว่าเป็นการกระทำที่ดีอยู่นั่นเอง

ลักษณะของแนวคิดแบบสัมบูรณ์นิยม เป็นแนวคิดที่ไม่ยอมรับในความหลากหลายของมาตรฐานทางจริยธรรม แต่เป็นแนวคิดที่ต้องการมาตรฐานทางจริยธรรมเพียงมาตรฐานเดียวที่สามารถนำไปใช้ตัดสินปัญหาทางจริยธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับสภาพเงื่อนไขของบุคคล สังคม เวลา สถานที่ หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่มีความแน่นอนมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน

ปัญหาที่ว่า เมื่อค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความแน่นอนตายตัวโดยไม่ขึ้นอยู่กับสภาพเงื่อนไขของสิ่งใดแล้ว เราจะใช้เกณฑ์ใดมาเป็นมาตรฐานตัดสินว่า การกระทำใดเป็นการกระทำที่ดีและถูกต้อง ต่อปัญหานี้มีคำตอบอยู่ ๒ ทฤษฎี ได้แก่

๒.๑) **เจตจำนงนิยม (Intentionalism)** เจตจำนงในที่นี้หมายถึง ความตั้งใจ หรือความตั้งใจของคนเราจะกระทำหรืองดจากการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาพเงื่อนไขภายในจิตใจของมนุษย์เราเอง

^{๑๑} "Utilitarianism", *International Encyclopedia of Ethics*, p. 894.

ถือเป็นแรงจูงใจ (motivation) อย่างหนึ่งที่คอยกระตุ้นเตือนให้เราประพฤติหรือปฏิบัติตนในวิถีทางเฉพาะเรื่อยไปจนบรรลุจุดหมายบางอย่าง^{๑๒}

ตามทฤษฎีเจตจำนงนี้ถือว่า การกระทำของคนเรานั้นหากสืบสาวไปจนถึงที่สุดแล้ว ล้วนแต่มีที่มาจากเจตนาทั้งสิ้น โดยชี้ให้เห็นว่า เจตนาหรือความตั้งใจนี้จะปรากฏอยู่ทุกครั้งเสมอที่มีการกระทำเกิดขึ้น และเจตนานี้ก็จะเป็นสิ่งที่อยู่ในความควบคุมของผู้กระทำเองด้วย จึงเป็นไปได้ที่การกระทำจะขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเรา

ดังนั้น ทฤษฎีเจตจำนงจึงได้เสนอว่า การจะตัดสินสิ่งใดหรือการกระทำใดก็ตาม ว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดให้ดูที่เจตนาของผู้ก่อให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น ถ้าหากการกระทำนั้นเกิดขึ้นจากเจตนาที่ดี ก็ถือเป็นการกระทำที่ดี แต่ถ้าเกิดขึ้นจากเจตนาที่ชั่ว การกระทำนั้นก็ถือว่าชั่ว ดีชั่วถูกผิดจึงขึ้นอยู่กับเจตนาเป็นตัวตัดสินทางจริยธรรม

๒.๒) กรรมนิยม (Deontologicalism) กรรมในที่นี้หมายถึงตัวของการกระทำ ทฤษฎีนี้ให้คำตอบว่า ค่าทางจริยธรรมของการกระทำใดๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือแรงจูงใจ แต่ขึ้นอยู่กับตัวของการกระทำนั่นเอง ซึ่งมีค่าที่แน่นอนตายตัว เพราะกรรมนิยมถือว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนแต่มีลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของตัวเอง และลักษณะนี้จะต้องมีอยู่ในตัวของสิ่งเหล่านั้นเสมอ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะตกอยู่ในสถานการณ์อันใดก็ตาม เช่นเดียวกับค่าทางจริยธรรม ความดีความชั่ว ความถูกความผิดก็ย่อมจะต้องมีอยู่ในตัวของการกระทำนั้นๆ เสมอ เพราะมันเป็นลักษณะที่แท้ของการกระทำไม่ว่าเขาจะกระทำอะไร ทำสิ่งไหน ทำแล้วได้อะไร เกิดผลอย่างไรก็ตาม หากว่าเป็นการกระทำชั่ว แม้ผลจะออกมาอย่างไร ก็ยังถือว่าการกระทำนั้นชั่วอยู่ เช่นเดียวกับการกระทำดี แม้ผลจะออกมาเช่นใด ก็ยังถือว่าการกระทำนั้นดีอยู่ ดีชั่วหรือถูกผิดเป็นสิ่งที่อยู่ในการกระทำนั้นเสมอ ไม่ว่าผลที่เกิดจากการกระทำนั้นจะให้ผลอย่างไร ลักษณะของแนวคิดแบบกรรมนิยม จะเห็นได้จากข้อความที่ว่า “ ทำดี ย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว”

ทฤษฎีย่อยที่จัดอยู่ในแนวคิดกรรมนิยม ได้แก่

ก) มโนธรรมนิยม (Conscientialism) ถือว่า ในตัวของมนุษย์ทุกคนมีสมรรถภาพพิเศษบางอย่างอยู่ในตัวโดยธรรมชาติมาตั้งแต่เกิด เรียกว่า มโนธรรม หรืออินทรีย์ทางศีลธรรม (moral faculty) และด้วยสมรรถภาพหรืออินทรีย์นี้เองที่ทำให้เราสามารถหยั่งรู้ถึงความดีความชั่ว ความถูกความผิดได้เช่นเดียวกับที่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสามารถหยั่งรู้ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสได้โดยตรง^{๑๓} กล่าวคือ ด้วยมโนธรรมนี้ทำให้เรารู้ได้ในทันทีว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูกอะไรผิด

ดังนั้น เกณฑ์ที่เราจะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมก็คือ มโนธรรมที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เรานั้นเองเป็นตัวตัดสิน โดยถือว่าการกระทำใดที่สอดคล้องกับมโนธรรม การกระทำนั้นก็ถือว่าถูก

^{๑๒} "Motivation", *International Encyclopedia of Ethics*, p. 577.

^{๑๓} สุจิตรา รณรัตน์, *ปรัชญาเบื้องต้น* (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุชนบุรี สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๒), หน้า ๘๕.

หรือดี แต่ถ้าขัดแย้งกับมโนธรรมแล้ว ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดหรือชั่ว ซึ่งบัทเลอร์ (Samual Butler, 1835-1902) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้อธิบายไว้ว่า

"...ในคนเราทุกคนมีหลักที่เหนือกว่าคือมโนธรรมซึ่งเป็นตัวชี้ขาดเกณฑ์ต่างๆ ที่อยู่ในใจเราและตัดสินหลักแห่งการกระทำ มโนธรรมนี้มันเป็นตัวตัดสินตัวมนุษย์เองและการกระทำของมนุษย์ มันประกาศลงไปในตัวว่า การกระทำนั้นๆ โดยตัวมันเองเป็นสิ่งยุติธรรม ถูก ดี หรือ ชั่ว ผิด ยุติธรรม... มโนธรรมนี้แสดงอำนาจของมันออกมาเพื่อให้ความเห็นชอบหรือประณามผู้กระทำแล้วแต่กรณี"^{๑๔}

ข) ลัทธิของคานท์ (Kantianism) ให้คำตอบว่า มีมาตรฐานเดียวที่จะใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม คือ เจตนา (Will) ซึ่งเป็นเจตนาอันเกิดจากการกระทำตามหน้าที่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ซึ่งเป็นลักษณะที่แท้ของกฎทางศีลธรรม ไม่ใช่การกระทำอันเกิดมาจากอารมณ์ เหตุผลที่คนเราทำผิดนั้น เพราะไม่มีอิสระจากกระแสของอารมณ์ ความรู้สึก ความอยาก และการหวังผลประโยชน์ ซึ่งผลักดันให้เกิดการกระทำผิดขึ้น ส่วนที่เป็นอิสระจากกระแสของอารมณ์เหล่านี้แล้ว การกระทำของเขาจะอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล อันเป็นสิ่งสากลที่มนุษย์ทุกคนสามารถจะมีร่วมกันได้^{๑๕}

๒.๓ สรุปกรอบแนวคิดทางปรัชญา

๒.๓.๑ กรอบแนวคิดทางอภิปรัชญา

ขอบเขตแนวคิดทางอภิปรัชญาในการศึกษา ประกอบด้วย

- ๑) ศึกษาเรื่องความมีอยู่ของโลกและจักรวาล และบ่อเกิดของโลกและจักรวาล
- ๒) ศึกษาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ว่าธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์คืออะไร มีกรอบแนวคิดคือ จิตนิยม สสารนิยม และธรรมชาตินิยม
- ๓) ศึกษาเรื่องเจตจำนงเสรีของมนุษย์ว่า การตัดสินใจเลือกของมนุษย์มีเสรีหรือไม่ มีกรอบแนวคิดคือ นียัตินิยม และอนียัตินิยม

๒.๓.๒ กรอบแนวคิดทางจริยศาสตร์

ขอบเขตแนวคิดทางจริยศาสตร์ในการศึกษา ประกอบด้วย

- ๑) ศึกษาเรื่องอุดมคติหรือจุดหมายสูงสุดในชีวิตของมนุษย์
- ๒) ศึกษาเรื่องมาตรฐานแห่งความประพฤติทางจริยธรรมของมนุษย์ มีกรอบแนวคิดคือ สัมพัทธนิยม และสัมบูรณ์นิยม

^{๑๔} วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น* (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๐.

^{๑๕} วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, หน้า ๑๑๖.